

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING KREATIV SALOHIYATINI SHAKILLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Karimova Zuhra

*Kattaqo`rg`on shahar 19-DMTT tarbiyachisi
Samarqand Davlat Universiteti 5-kurs talabasi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta`lim tarbiyalanuvchilarida kreativ kompetensiyalarni yuzaga keltirish hamda rivojlantirishning bir qator psixologik jihatlari muhokamaga tortiladi.

Kalit soʻzlar: kreativ tafakkur, ijodiy faollik, kreativ hulq-atvor, shaxsining ijodkorligi, qobiliyat, istedod darajasi

KIRISH

Ta`lim-tarbiya – ota-onalar va murabbiylardan katta sabr, mehr va bola tarbiyasiga ilmiy asoslangan yagona yondashuvni talab qiladi. Fikrimizcha, maktabgacha ta`lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilari tafakkurini kreativ rivojlantirish tizimini takomillashtirishda ta`lim mazmuniga mos, shuningdek, ta`lim jarayonining boshlang`ich bosqichida talab etilgan zamonaviy dunyoqarashga ega bo`lgan raqobatbardosh kadrlarni ish bilan ta`minlash muhim deb hisoblaymiz.

Bu esa, tarbiyachilarning kreativlik potensialini, kompetentligini takomillashtirish jarayonlarida har bir pedagog belgilangan ta`limiy maqsadiga erishish bo`yicha tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning o`zaro faoliyatini tartibli tashkil etish yo`lini tanlaydi degan ilmiy xulosaga kelishimizga sabab bo`ladi. Masalan, an`anaviy metodlar (uning asosida falsafiy va pedagogik tizimlar tashkil etadi), ko`rgazmali metodlar, aks ettiruvchi metodlar, kitob bilan ishlash metodi, video metodlar [1].

ADABIYOTLAR SHARHI

Kreativ yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurini rivojlantirishning pedagogik mazmuni o`quv uslubiy adabiyotlar va qo`llanmalar, darsliklar, DTS, namunaviy va ishchi dasturlarda o`z aksini topgan bo`lib, ta`limiy jarayonda zamonaviylikni ta`minlash ya`ni o`quv biluv faoliyatlarida ilmiy asoslangan va tajribada sinalgan ta`limiy mashg`ulotlarga oid yangiliklar, faol metodlar va shakllar, tartib qoidalarni joriy etishning majburiyligiga, shuningdek ta`limning taraqqiyot darajasi uning mazmuniga kiritilayotgan fan- texnika yutuqlari bilan tavsiflanadi [2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Kreativ yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurini rivojlantirishda yuqoridagi metodlar o`ziga xos vazifalarni bajaradi, ya`ni:

qiziqtiruvchi, tashkillashtiruvchi, rivojlantiruvchi, bilim beruvchi (ta'lim beruvchi), tarbiyaviy, ta'limiy.

Demak, kreativ yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurini rivojlantirishda ta'lim metodlarini ham maqsadga muvofiq tanlash va o'z o'rnida qo'llash talab etiladi. Shuningdek, ta'limiy vositalar: tarbiyalanuvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olib mavzu mohiyatini yoritishga xizmat qiladigan tarbiyachi va tarbiyalanuvchi tomonidan ta'lim jarayonida qo'llanadigan turli ob'ektlar; ta'limiy jarayonni o'zlashtirishga xizmat qiladigan yordamchi vositalari va didaktik materiallar [3]:

- o'quv biluv jarayonini tushunish va eslab qolish; (bilish psixik jarayonlari: sezgi, diqqat, idrok, xotira, xayol, tafakkur.)

- ta'limiy materiallarni mustaqil tarzda mustahkamlash va qo'llash uchun imkoniyat yaratadi. (esda olib qolish va esga tushirish jarayonida nutq faolligi)

Kreativ yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurini rivojlantirishda "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari", «Ilk qadam», Davlat o'quv dasturi, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilari uchun o'quv-metodik qo'llanmalar, metodik tavsiyalar, metodik ishlanmalar, o'quv dasturlari, o'quv rejasi, haftalik va kunlik rejalardan oqilona foydalanish muhim pedagogik omil bo'lib hisoblanadi.

Pedagogik nuqtai nazardan o'z kasbini sevmagan, o'z kasbiga qiziqmagan tarbiyachi ideal darajada kreativ faoliyat bilan shug'ullanadi deb aytish qiyin. Tarbiyachilardan kreativ yondashuv asosida bolalar tafakkurini rivojlantirish uchun zamonaviy kasb egasi va salohiyat sohibi bo'lishi bilan bir qatorda maktabgacha ta'lim tizimida ma'nau mukammal va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalashdir.

Davlat talablarining vazifalari: maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishi, ta'lim-tarbiyasi mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash; milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida bolalarga ta'lim-tarbiya berish, rivojlantirishning samarali shakllari va usullarini joriy etish; ta'lim-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish; kadrlarni maqsadli va sifatli tayyorlash uchun ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlashdan iborat, deb belgilangan.

Aytish joizki, bola ta'limi va rivojlanishida innovatsion texnologiyalarni tashkil etuvchi asosiy struktura, uning komponentlari bilan pedagogik texnologiyaga qo'yiladigan talablar ham bugungi kunda kengayib bormoqda. Kuzatish va tahlillarimiz asosida aytishimiz mumkinki, maktabgacha ta'limning asosiy vazifasi bolalarni maktabga ta'lim olishga tayyorlashdan iboratdir. Bolalar maktabgacha ta'limda aniq bilimlarnigina emas, fikrlash ko'nikmasini egallashi, tengdoshlari va kattalarning nutqini tushunishi, ular bilan erkin fikr almashishi, hamkorlik asosida faoliyat ko'rsatishi talab etiladi. Bolalarning ona tilida obrazli va mantiqiy fikrlashi,

tasavvurlarini nutq orqali to'g'ri ifodalashi, o'zini nazorat qilishi, boshqarishi, kuzatish, eshitish, eslab qolish, umumlashtirish, solishtirish kabi tafakkur operatsiyalarini amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Bu vazifani bajarishda, albatta, nutq o'stirish va badiiy adabiyot mashg'ulotlarining ahamiyati kattadir.

Ta'lim jarayonidagi har qanday bilish faoliyati kesimida metod bilan birga usullardan ham birdek foydalaniladi. Ko'p hollarda bu ikki tushuncha aralashtirib yuboriladi. Biroq ular ikki hil faoliyatni ifodalaydi. Ta'lim usuli ta'lim metodining tarkibiy qismi, uning bir elementidir [4].

Ta'lim usullari ta'lim metodlaridan foydalanish jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar, tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarning birgalikdagi aniq faoliyatidir. Ta'lim usullari yordamida ta'lim metodi zamiridagi vazifalarning bir qismi bajariladi. Ayni usullardan turli metodlar negizida ham foydalanilishi mumkin. Yoki aksincha, ayni metod turli usullar ko'magida ochib berilishi ham mumkin. Usul ta'lim metodining tarkibiy qismi, uning muhim unsuri, metodnijoriy qilishdagi alohida qadam sifatida ta'riflanadi. Har bir ta'lim metodi muayyan ta'lim usullarini chog'ishtirish orqali joriy etiladi. Ta'lim usullari metoddan foydalanish asosidir. Har qanday metod bir qancha usullarni o'z ichiga qamrab oladi. Ta'lim amaliyotida, juda ko'p metodlar zamirida qamrab olinadigan, ko'p qo'llaniladigan usullar sifatida: namoyish etish, ko'rgazmali, tajriba, amaliy, aqliy harakatlar; masalani o'rganish; savol yoki topshiriq berish; yo'l-yo'riq ko'rsatish, xulosa chiqarishlarni ajratib ta'kidlash mumkin.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, har qanday maktabgacha yoshidagi bolalarning kreativ fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan fikrlar asosli va ular kreativlikni bolalarning shaxsiy fazilatlarini va ularning tasavvuri bilan, ijodiy tafakkur va ijodiy tasavvur orqali o'z samaradorligi bilan insonning ijodiy qobiliyatining muhim tarkibiy qismi sifatida rivojlanadi va shaxsiy fazilatlar tezkor shakllanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Axloq-odobga oid hadis namunalari. – T., Navruz, 2019.
2. Abdullaev X. Yashil daftar hikmati. - T.: O'qituvchi, 2014 y.
3. Nishonova Z. O'quvchilarni kreativ fikrlashga o'rgatish. - T.: TDPU. 2015 y.
4. Klimov Ye.A. Psixologiya professionala. – M., 2017.
5. Komilov N. Tasavvur va komil inson axloqi. – T., Cho'lpon, 2016.
6. Xudoyqulov X.J. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. - T.: Innovatsiya – Ziyo. 2020 y.